

بررسی میزان کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیأت علمی آموزش‌های مجازی (موردکاوی: دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان)

* محبوبه نریمانی
** بی‌بی عشرت زمانی
*** عاطفه عاصمی
* کارشناس ارشد، برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان
** دکتری، علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان
*** دکتری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان
تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۸/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۵/۱۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیأت علمی آموزش‌های مجازی در دانشگاه اصفهان و علوم پزشکی اصفهان انجام گرفته است. روش تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل همه اعضای هیأت علمی و دستیاران آنان و دانشجویان مجازی دانشگاه اصفهان و علوم پزشکی در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۱-۹۲ بود. برای انتخاب دانشجویان از روش نمونه‌گیری تصادفی متناسب با حجم جامعه تعداد ۱۶۸ نفر انتخاب گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته با چهار مولفه طراحی، تدریس، ارزشیابی و استفاده از فناوری‌ها است. پس از تأیید روایی محتوای پرسشنامه، در یک مطالعه مقدماتی بین ۳۰ نفر از افراد جامعه که به صورت تصادفی ساده انتخاب شده بودند واریانس جامعه برآورد گردید، و برای پایایی آن آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان داد که از نظر اعضای هیأت علمی و دستیاران آنان میزان مولفه‌های اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای در آموزش‌های مجازی در حد بالایی قرار دارد. اما از نظر دانشجویان این مولفه‌ها پائین‌تر از میانگین مطلوب ۳،۵ می‌باشد. نتایج این پژوهش بیانگر وجود اختلاف بین ویژگی‌های دو محیط سنتی و مجازی است و اعضای هیأت علمی در آموزش‌های مجازی باید با ویژگی‌های خاص این نوع از آموزش‌ها آشنا باشند بنابراین فراهم ساختن دوره‌های کارآموزی مناسب توسط مؤسسات آموزشی می‌تواند موجب پرورش مهارت‌های اعضای هیأت علمی در زمینه کار با ابزارها و انجام صحیح نقش‌ها و وظایف آموزشی آنها گردد.

واژه‌های کلیدی: آموزش عالی؛ آموزش مجازی؛ اخلاق حرفه‌ای، شایستگی‌های حرفه‌ای

۱. مقدمه

از طرف دیگر در سالهای اخیر در پی گسترش دانشگاه‌ها، آموزش الکترونیکی نیز در سطح دانشگاه‌های جهان گسترش چشمگیری پیدا کرده است، لذا توسعه کمی این گونه آموزش‌ها بدون توجه به جنبه کیفیتی آن مشکلاتی را

نقش با اهمیت تعلیم و تربیت در تعالی انسان‌ها و نیز شکل‌گیری تمدن‌های بشری بر هیچ کس پوشیده نیست. در این بین مراکز آموزشی جامعه و مخصوصاً دانشگاه‌ها از نقش ویژه‌ای در جوامع مختلف برخوردار هستند.

چگونگی استفاده از سیستم‌های آموزش همزمان و غیر همزمان آشنایی داشته باشند (کلیسون، ۲۰۰۰، گاش، ۲۰۱۰، اسپاسا، ۲۰۰۹).

بر این اساس تا کنون تلاش‌هایی در جهت تنظیم و دسته‌بندی نقش‌ها و شایستگی‌های مورد نیاز استادانی که در محیط الکترونیکی تدریس دارند و در نهایت یک تعریف دقیق از مشخصات معلم آنلاین صورت گرفته است. در جدول (۱) یک دید کلی از پیشنهادات ۱۴ نویسنده در مورد نقش معلمان در محیط‌های آنلاین ارائه شده است و سپس در جدول شماره (۲) شایستگی‌های مرتبط با هر نقش با تاکید بر نقش آموزشی ارائه گردیده است.

جهت تهیه این جدول از منابعی مثل مرکز اطلاعات و آمار آموزش و پرورش اسپانیا (ERIC)، پورتال مرکز عالی تحقیقات علمی اسپانیا (ISOC)، سیستم منطقه‌ای مجلات علمی آمریکای لاتین، کرائیب، اسپانیا و پرتغال (LATINDEX)، استفاده شده است (پابلو، ۲۰۱۳).

در مورد اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش می توان گفت: اگرچه مطالعات زیادی در زمینه آموزش الکترونیکی انجام شده است اما مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که تحقیقات کمی در مورد مسائل شایستگی‌های حرفه‌ای مدرسان در آموزش الکترونیکی و خصوصاً اختلاف نظر اعضای هیأت علمی، دستیاران و دانشجویان در این مورد انجام شده است.

پابلو (۲۰۱۳) در پژوهشی که در خصوص نقش آموزشی و شایستگی معلمان دانشگاهی شاغل در محیط آموزش الکترونیکی، انجام داده نشان داد که بالاترین میانگین مربوط به نیازهای آموزشی است، بدین معنا که اعضای هیأت علمی تمایل به کسب آگاهی از تغییرات و الزامات آموزش الکترونیکی و همچنین آموزش‌های بیشتری در این زمینه دارند.

صدق پور (۱۳۸۷) در پژوهش بررسی نگرش اعضای هیئت علمی دانشگاهها نسبت به آموزش به سه روش حضوری، نیمه و غیرحضوری نشان داد که: ۱- عامل کاهش تعامل بین استاد و دانشجو در اعضای هیئت علمی که به روش سنتی آموزش می دهند از گروهی که به هر دو روش تدریس می کنند، بیشتر است. ۲- عامل توسعه مهارت در آموزش

به همراه خواهد داشت. یکی از جنبه‌های کیفیتی این دوره‌ها نگاه متعهدانه نسبت به تدریس و رعایت شایستگی‌های حرفه ای تدریس توسط اعضای هیات علمی این دوره‌ها می باشد.

از جمله عوامل اصلی در زمینه پیاده سازی آموزش الکترونیکی در دانشگاه ها، استادان گروه های آموزشی هستند. فراهم ساختن دوره های کارآموزی مناسب توسط مؤسسات آموزشی می‌تواند موجب پرورش مهارت های استادان در زمینه کار با ابزارها و انجام صحیح نقش ها و وظایف آموزشی آنها گردد (عبداللهی و دیگران، ۱۳۸۹). این در حالی است که با توجه به جدید بودن حوزه عملیاتی آموزش الکترونیکی در کشور ایران، جای خالی پژوهش های داخلی برای هدایت اعمال در این زمینه به شدت احساس می شود و معدودی از پژوهش های صورت گرفته نظیر پژوهش فاضلی (۱۳۸۳) نیز بیانگر آن است که چگونگی حمایت از استادان در این نوع از آموزش‌ها وضعیت روشنی نداشته است.

در خصوص تدریس در محیط آموزش الکترونیکی آشنا بودن با ویژگی‌های خاص این نوع از آموزش‌ها و همچنین آموزش‌های مخصوص این دوره‌ها لازم و ضروری است. بنابراین لازم است مدرس قبل از ورود به این محیط دارای دو ویژگی باشد:

۱- داشتن صلاحیت‌های مورد نیاز جهت تدریس در محیط یادگیری الکترونیکی

۲- گذراندن آموزش‌های لازم (اسپکتور، ۲۰۰۷، ماژور، ۲۰۱۰).

باوان و اسپکتور (۲۰۰۹) ادعا می‌کنند که برای معلمان آنلاین باید یک نقش چند بعدی فرض کنیم و بر ادغام طیف وسیعی از شایستگی‌های حرفه‌ای مختلف و متعدد تاکید دارند. به عنوان مثال، معلم آنلاین باید طراح، تکنسین، تکنولوژیست آموزشی، متخصص محتوا باشد (باران، ۲۰۱۰). بسیاری از نویسندگان با توجه به اهمیت نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش‌های الکترونیکی به تغییر عناصر فرآیند آموزش و یادگیری اشاره دارند و به این نتیجه رسیده‌اند که مدرسین باید دارای شایستگی‌های خاص آموزش آنلاین باشند به عنوان مثال مدرسین باید با

جدول شماره (1) نقش‌های مربوط به تدریس در محیط‌های الکترونیکی

ویلیامز (۲۰۰۳)	کوپولا (۲۰۰۲)	اندرسون (۲۰۰۱)	گودیر و دیگران (۲۰۰۱)	ویسنبرگ (۱۹۹۶)	برگ (۱۹۹۵)	تاچ و دیگران (۱۹۹۵)	گاش و دیگران (۲۰۱۰)	باوان و دیگران (۲۰۰۹)	وارول (۲۰۰۷)	مارسلو (۲۰۰۶)	آودین (۲۰۰۵)	اگان و دیگران (۲۰۰۵)	سالمون (۲۰۰۴)
			×				×	×		×			
			×				×						
									×				
												×	
×		×	×			×	×	×	×		×	×	×
×			×			×	×			×		×	
×					×	×			×			×	
×		×		×		×							
×					×							×	
×	×		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	
						×	×						
×						×						×	
								×					
		×		×	×		×	×					
×						×		×		×	×		
×				×		×		×	×	×	×	×	
×						×			×			×	

بر گرفته از مقاله (César, 2013)

جدول شماره (۲): نقش‌های مدرسان و شایستگی‌ها مورد نیاز در آموزش‌های الکترونیکی

نقش	شایستگی‌ها
آموزشی	طراحی طرح درس در سطح وسیع و در هر یک از عناصر تدریس پیش نویس و توسعه مواد دیجیتال پیش نویس و توسعه فعالیت‌های یادگیری پیش نویس و توسعه فعالیت‌های ارزیابی سازماندهی و تسهیل مشارکت دانشجویان سازماندهی فعالیت‌ها و توسعه حرفه‌ای
مدیریتی	مدیریت زمان و دوره هدایت و رهبری کردن تنظیم آئین نامه‌ها روش‌های مدیریت کلاس‌های آنلاین مدیریت فعالیت‌های یادگیری و ثبت نام دانشجویان در محیط آنلاین ارتباط با تیم‌های اداری همه‌پندی با تکنولوژیست‌ها برای فعالیت‌های یادگیری
ارزیاب	ارزیابی کار دانشجویان بر طبق ضوابط نظارت بر پیشرفت فردی و گروهی ارزیابی فردی و گروهی
اجتماعی	حفظ صمیمیت در محیط یادگیری الکترونیکی حل و فصل مشکلات با شیوه‌ای دوستانه خودداری از رفتارهای نامطلوب بهبود محیط یادگیری الکترونیکی پویا نمودن دانشجویان در محیط یادگیری الکترونیکی
تکنولوژیست	انتخاب منابع جدید و ابتکاری برای یادگیری الکترونیکی استفاده از روش‌های تکنیکی و چند محتوایی و مناسب کردن آن برای دانشجویان در محیط یادگیری الکترونیکی پیشنهاد منابع برای دانش آموزان فراهم کردن اطلاعات و نرم افزارهای جدید برای یادگیری الکترونیکی آگاهی از ویژگی‌ها، سیستم عامل‌ها، منابع و ابزار مجازی آگاهی از روش‌های مورد نیاز برای مدیریت کلاس در هر دو شیوه همزمان و غیر همزمان
مشاور	دادن پیشنهاد برای افزایش کارایی راهنمایی برای برآوردن نیازهای دانشجویان ایجاد انگیزه در دانشجویان
شخصیتی	موافقت با اخلاق و استانداردهای قانونی در محیط یادگیری الکترونیکی ارائه پیشنهادات برای یادگیری در محیط الکترونیکی هوشیار و حساس بودن در طی ارتباط‌های online
پژوهشگر	انجام تحقیقات مرتبط با کلاس درس در محیط یادگیری الکترونیکی ادغام و همه‌پندی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی

بر گرفته از مقاله (César, 2013)

پرسشنامه در چهار قسمت تهیه که در هر قسمت با ۱۵ سوال میزان کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای مورد سنجش قرار گرفت.

از جمله سوالات این پرسشنامه به مواردی مثل: آگاهی از شیوه‌های جدید تدریس متناسب با محیط یادگیری الکترونیکی، پرورش عقلانیت دانشجویان در عرصه‌های مختلف اعتقادات دینی و اخلاقی، رعایت شأن دانشجویان و برخورد احترام آمیز با آنان، ارائه پیشنهاد جهت بهبود و ارتقای کیفیت ارائه دروس در دوره‌های آموزش الکترونیکی، به روز بودن مطالب درسی برای دانشجویان، افزایش مهارت فکری و توسعه مهارت تفکر انتقادی در محیط یادگیری الکترونیکی، تلاش در جهت ایجاد نوآوری در تهیه محتوای دروس الکترونیکی، وجود آزادی عمل برای دانشجویان در انتخاب محتوای آموزشی و ... اشاره نمود.

پس از تعیین روایی محتوایی پرسشنامه‌ها توسط اساتید راهنما، مشاور و ۷ نفر از متخصصان برنامه ریزی آموزشی و فناوری آموزشی در یک مطالعه مقدماتی بین ۳۰ نفر از افراد جامعه که به صورت تصادفی ساده انتخاب شده بودند توزیع و پایایی هر یک از مولفه‌ها به صورت زیر به دست آمد.

پایایی حیطه طراحی و تدوین درس ۰/۹۲، پایایی حیطه ارائه و اجرا درس ۰/۹۳، پایایی حیطه ارزشیابی ۰/۹۵، پایایی حیطه استفاده از فناوری‌ها ۰/۹۶، و پایایی کل پرسشنامه ۰/۹۴ می‌باشد.

شایان ذکر است نظر به اهمیت امکان مقایسه دیدگاه دانشجویان با استادان در مورد میزان رعایت استانداردهای اخلاق و شایستگی‌ها حرفه‌ای در آموزش الکترونیکی غیر از بخش اطلاعات جمعیت شناختی پرسشنامه، بقیه سوالات به صورت یکسان طراحی شده بود. در تحلیل داده‌های تحقیق با توجه به مفروضات اولیه تحقیق، علاوه بر آمارهای توصیفی، از آزمونهای T، تحلیل واریانس، آزمون تعقیبی توکی استفاده گردید و برای مقایسه نظرات استادان و دانشجویان از آزمون آنوا استفاده شده است

۳. یافته‌های پژوهش

در این پژوهش درصد فراوانی افراد به تفکیک جنسیت در بین جامعه اول (اساتید) ۴۶/۲٪ مرد و ۵۳/۸٪ درصد از آنان زن بوده و ۷/۷٪ از استادان دارای سن زیر ۳۰ سال و

الکترونیکی در اعضای هیئت علمی که به روش مجازی و هر دو روش تدریس می‌کنند، کمتر است ۳- آگاهی به آموزش الکترونیکی در اعضای هیئت علمی که به روش سنتی تدریس می‌کنند از گروهی که به هر دو روش آموزش می‌دهند، کمتر است. به طور کلی، به نظر می‌رسد افرادی که در زمینه آموزش الکترونیکی آگاهی دارند، توسعه مهارت، عامل گرایش آنها به آموزش الکترونیکی است. در حالی که افرادی که درباره آموزش الکترونیکی آگاهی ندارند به دلیل نوع تعامل در این شیوه و همچنین عدم آگاهی نسبت به این آموزش به آن گرایش نشان نمی‌دهند. همانگونه که در پیشینه پژوهش مشخص شد تحقیقات کمی در خصوص میزان رعایت شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی درگیر در آموزش‌های مجازی در ایران انجام گرفته است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف مقایسه نظرات اساتید و دانشجویان در مورد میزان رعایت شایستگی‌های حرفه‌ای تدریس در آموزش‌های مجازی انجام گرفته است.

۲. مواد و روش‌های پژوهش

باتوجه به هدف پژوهش حاضر روش تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی مورد استفاده قرار گرفته است. جامعه آماری آن را همه اعضای هیات علمی و دستیاران آنان و دانشجویان مجازی دانشگاه اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در نیمسال دوم ۹۲ تشکیل داده‌اند، که تعداد آنان ۸ نفر هیات علمی، ۱۳ نفر دستیار و ۵۵۰ نفر دانشجو بوده که از این میان استادانی که به هر دو شیوه سنتی و مجازی تدریس داشته‌اند انتخاب شده و از میان دانشجویان با استفاده از نمونه گیری تصادفی متناسب با حجم جامعه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۶۸ نفر انتخاب گردیده‌اند.

ابزار جمع آوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته است. این پرسشنامه ۶۰ سوالی با استفاده از اخلاق و شایستگی‌های مورد نیاز جهت تدریس در دوره‌های مجازی در قالب طیف لیکرت ساخته شده است که با چهار مولفه طراحی، تدریس، ارزشیابی و مولفه استفاده از فناوری‌ها با گویه‌هایی که متناسب با آموزش مجازی باشد تدوین شده است. در این خصوص یک پرسشنامه تهیه شده (مخصوص اعضای هیات علمی، دستیاران آنان و دانشجویان) که در قسمت ویژگی‌های دموگرافیک با هم متفاوت هستند.

۳۸/۵ درصد از آنان سن ۳۱ تا ۵۰ سال و ۱۵/۴ درصد آنان سن بالای ۵۰ سال دارند، ۱۰۰٪ آنان دارای مدرک دکتری بوده اند، ۱۲،۵٪ دارای سابقه خدمت کمتر از ۵ سال و ۳۷،۵٪ دارای سابقه خدمت ۱۶ تا ۲۰ سال می باشند، ۱۰۰٪ آنان دارای سابقه خدمت در هر دو شبوه تدریس به صورت سنتی و مجازی بودند. ۶۹/۲٪ استادان اظهار کرده‌اند که تجارب فنی مورد نیاز در آموزش‌های الکترونیکی را گذرانده‌اند. درصد فراوانی افراد به تفکیک جنسیت در جامعه دوم (دستیاران) نیز ۶۲/۵٪ مرد و ۳۷/۵٪ زن بوده و ۶۲،۵٪ دارای مدرک کارشناسی ارشد و فقط ۳۷،۲٪ آنان دارای مدرک دکتری می باشند، ۷۵٪ دارای سابقه کمتر از ۵ سال و ۲۵٪ آنان دارای سابقه ۱۶-۲۰ سال می باشند، ۸۷/۵٪ دستیاران ادعا کرده‌اند که تجارب فنی مورد نیاز تدریس در محیط الکترونیکی را گذرانده‌اند. درصد فراوانی در جامعه سوم (دانشجویان)، ۴۸٪ مرد و ۵۱/۸٪ زن بوده اند. ۲۴/۶٪ درصد دارای سن ۲۱ تا ۳۰ سال و ۴۱،۷٪ درصد دارای سن بین ۳۱-۴۰ بوده و فقط ۶٪ آنان سن بالای ۵۰ سال داشته اند، ۵۲/۵٪ آنان در مقطع کارشناسی و ۴۶/۳٪ آنان در مقطع کارشناسی ارشد تحصیل می کرده اند ، ۶۲/۳ نفر از دانشجویان آموزش‌های لازم جهت یادگیری در محیط الکترونیکی را گذرانده‌اند.

در بررسی میانگین و انحراف معیار نظرات کلی پاسخ دهندگان در مورد سوالات مرتبط با میزان رعایت اخلاق و شایستگی‌های حرفه ای اعضای هیات علمی آموزش مجازی مشخص گردید سه گروه پاسخ دهندگان در تعدادی از گویه‌ها به صورت مشترک دارای بالاترین و پایین‌ترین میانگین هستند.

بالاترین میانگین‌ها مربوط به گویه‌های ۴۹ "اعتماد به دانشجویان با توجه به مجازی بودن فضای آموزشی" با میانگین به ترتیب اساتید (۴،۳۱)، دستیار (۴،۶۲) و دانشجو (۳،۳۷) و گویه ۳۳ "ارزشیابی از عملکرد دانشجویان بدون جانب داری" با میانگین به ترتیب اساتید (۴،۲۳)، دستیاران (۴،۲۵) و دانشجو (۴،۳۲) و گویه ۲۰ "رعایت شأن دانشجو و برخورد احترام آمیز با آنان" با میانگین به ترتیب اساتید (۴،۶۲) و دستیاران (۴،۸۸) و دانشجو (۳،۶۳).

پایین ترین میانگین‌ها مربوط به گویه‌های ۵۳ "تلاش برای آشنایی دانشجویان با ماهیت فضاهای مجازی" با میانگین به ترتیب اساتید (۳،۹۲)، دستیاران (۳،۶۲) و دانشجویان (۳،۱۴) و گویه ۳۹ "در نظر گرفتن سطح علمی و توانمندی همه دانشجویان در طراحی سوالات" با میانگین به ترتیب اساتید (۳،۷۷)، دستیاران (۳،۷۵) و دانشجویان (۲،۹۲) و گویه ۲۶ "در نظر گرفتن راهبر دهی آموزشی مناسب برای دانشجویان ضعیف و با نیازهای خاص در محیط یادگیری الکترونیکی" با میانگین به ترتیب اساتید (۳،۵۸)، دستیاران (۳،۳۸) و دانشجویان (۲،۹۳) می‌باشد. از آن جایی که تعداد نمونه اساتید و دستیاران کم (کمتر از ۳۰) می باشد، نرمال بودن داده ها با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۳) ارائه شده است و از آن جایی که مقادیر احتمال به دست آمده از ۰/۰۵ بزرگتر می باشد فرض نرمال بودن داده ها پذیرفته می شود. در جدول (۴) نتایج توصیفی بدست آمده برای نظرات پاسخ دهندگان در مورد مولفه های کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه ای توسط اعضای هیات علمی و دستیاران آنان ارائه شده است. جهت رسیدن به نتیجه کلی از نظرات پاسخ دهندگان در مورد میزان رعایت اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی و دستیاران آنان، میانگین این ۶۰ گویه به عنوان نظر کلی پاسخ دهندگان قرار گرفت و میانگین به دست آمده با میانگین مطلوب ۳/۵ مورد مقایسه قرار گرفت. برای مقایسه میانگین با میانگین مطلوب ۳/۵، از آزمون T تک نمونه ای استفاده شده است. نتایج توصیفی نهایی در جدول (۵) و نتایج آزمون T در جدول (۶) ارائه شده است. با توجه به جدول (۶)، از آن جایی که مقادیر احتمال بدست آمده از ۰/۰۵ کوچکتر می باشد، تفاوت میانگین‌ها با میانگین مطلوب ۳/۵ معنی دار است و چون میانگین‌های بدست آمده برای نظرات اساتید و دستیاران از ۳/۵ بزرگتر و برای نظرات دانشجویان از ۳/۵ کوچکتر است بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان پذیرفت که از نظر اساتید و دستیاران، میزان کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی آموزش مجازی و دستیاران آنان، بیش از حد مطلوب و از نظر دانشجویان کمتر از حد مطلوب است.

بررسی میزان کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی آموزش‌های مجازی

جدول (۳) : نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها

مقدار احتمال	آماره آزمون	پاسخ دهندگان	متغیر
۰/۴۷۷	۰/۸۴۳	اساتید	رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در طراحی و تدوین درس
۰/۴۸	۰/۸۴	دستیاران	
۰/۹۶	۰/۵۰۶	اساتید	رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در اجرا و تدریس درس
۰/۳۱۳	۰/۹۶۲	دستیاران	
۰/۸۵۷	۰/۶۰۵	اساتید	رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در ارزشیابی درس
۰/۹۴	۰/۵۳۲	دستیاران	
۰/۳۲۲	۰/۹۵۴	اساتید	رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای در استفاده از فناوری‌ها
۰/۸۶۲	۰/۶۰۲	دستیاران	

جدول (۴) نتایج توصیفی بدست آمده برای نظرات پاسخ دهندگان در مورد مولفه‌های کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای

ای توسط اعضای هیات علمی و دستیاران آنان

موقعه‌ها	پاسخ دهندگان	فراوانی	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	میانگین	انحراف معیار
طراحی درس	اساتید	۱۳	۳/۴۷	۵	۴/۰۷۶۹	۰/۵۴۲۱۸
	دستیاران	۸	۳/۳۳	۴/۴۷	۴/۱۳۴۵	۰/۳۴۵۵۱
	دانشجویان	۱۶۸	۱/۰۷	۵	۳/۲۳۸	۰/۷۲۰۱۶
اجرای درس	اساتید	۱۳	۳/۴	۴/۶۷	۳/۹۷۸	۰/۳۵۱۱۶
	دستیاران	۸	۳/۴۷	۴/۴۷	۴/۲۵۸۳	۰/۳۲۹۳۸
	دانشجویان	۱۶۸	۱/۱۳	۵	۳/۲۴۶۸	۰/۷۹۰۲۳
ارزشیابی درس	اساتید	۱۳	۳/۳۳	۴/۹۳	۳/۹۰۷۷	۰/۴۱۷۷

دستیاران	۸	۳/۶۷	۴/۷۳	۴/۱۷۱۴	۰/۳۴۹۶۷
دانشجویان	۱۶۸	۱/۰۷	۵	۳/۱۸۳۷	۰/۷۹۴۶۹
اساتید	۱۳	۳/۲	۴/۶۷	۴/۱۲۳۱	۰/۵۷۱۴۵
دستیاران	۸	۳/۸	۴/۸	۴/۳۲۵	۰/۳۷۱۰۸
دانشجویان	۱۶۸	۱/۲۷	۵	۳/۲۸	۰/۷۴۵۸۴
فناوری					

جدول (۵) : نتایج توصیفی نهایی برای نظرات پاسخ دهندگان در مورد میزان رعایت اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی آموزش و دستیاران آنان

مستبر	دهندگان پاسخ	ارزایی	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار
کارست اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی و دستیاران آنان در آموزش‌های مجازی	اساتید	خیلی کم	۰	٪۰	۴/۰۲۱۴	۰/۳۹۲۳۴
		کم	۰	٪۰		
		متوسط	۱	٪۷/۷		
		زیاد	۱۰	٪۷۶/۹		
		خیلی زیاد	۲	٪۱۵/۴		
	دستیاران	خیلی کم	۰	٪۰	۴/۲۲۲۳	۰/۳۰۳۵۹
		کم	۰	٪۰		
		متوسط	۰	٪۰		
		زیاد	۷	٪۸۷/۵		
		خیلی زیاد	۱	٪۱۲/۵		
	دانشجویان	خیلی کم	۲	٪۱/۱	۳/۲۴۴	۰/۷۰۰۱۲
		کم	۲۴	٪۱۳/۷		
		متوسط	۸۶	٪۴۹/۱		
		زیاد	۵۷	٪۳۲/۶		
		خیلی زیاد	۶	٪۳/۴		

جدول (۶) جدول آزمون T تک نمونه‌ای برای تعیین رعایت اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی و دستیاران (مقایسه میانگین با میانگین فرضی ۳,۵)

نام متغیر	پاسخ دهندگان	مقدار احتمال (Sig)	آماره آزمون (T)	میانگین	درجه آزادی (df)
کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی و دستیاران آنان	استاد	۰/۰۰۰	۴/۷۹۲	۴/۰۲۱۴	۱۲
	دستیاران	۰/۰۰۰	۶/۷۳۰	۴/۲۲۲۳	۷
	دانشجویان	۰/۰۰۰	-۴/۸۳۸	۳/۲۴۴	۱۶۷

جدول (۷) فراوانی، انحراف معیار و میانگین برای متغیر "رعایت اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای" به تفکیک پاسخ دهندگان

نام متغیر	پاسخ دهندگان	فراوانی	انحراف معیار	میانگین
کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای	استادان	۱۳	۰/۳۵۱۱۶	۳/۹۷۸
	دستیاران	۸	۰/۳۲۹۳۸	۴/۲۵۸۳
	دانشجویان	۱۶۸	۰/۷۹۰۲۳	۳/۲۴۶۸

جدول (۸) جدول آزمون آنوا برای بررسی تفاوت بین نظر استادان، دستیاران و دانشجویان در مورد کاربست اخلاق و شایستگی‌های اعضای هیات علمی

نام متغیر	آماره F	مقدار احتمال (Sig)
میزان کاربست اخلاق و شایستگی‌های حرفه‌ای اعضای هیات علمی	۱۵/۲۵۳	۰/۰۰۰

جدول (۹) نتایج آزمون تعقیبی برای مقایسات زوجی بین گروه های پاسخ دهندگان

زوج ها	احتمال مقدار	تفاوت
استادان- دستیاران	۰/۷۸۵	بین نظرات اساتید و دستیاران در مورد میزان کاربست اخلاق و شایستگی های حرفه ای توسط اعضای هیأت علمی و دستیاران آنان در آموزش های مجازی تفاوت معنی داری وجود ندارد .
استادان- دانشجویان	۰/۰۰۰	بین نظرات اساتید و دانشجویان در مورد میزان کاربست اخلاق و شایستگی های حرفه ای توسط اعضای هیأت علمی و دستیاران آنان در آموزش های مجازی تفاوت معنی داری وجود دارد .
دستیاران- دانشجویان	۰/۰۰۰	بین نظرات دستیاران و دانشجویان میزان کاربست اخلاق و شایستگی های حرفه ای توسط اعضای هیأت علمی و دستیاران آنان در آموزش های مجازی تفاوت معنی داری وجود دارد.

حرفه ای در تدریس توسط اعضای هیات علمی و دستیاران آنان در آموزش های مجازی دانشگاه اصفهان و علوم پزشکی اصفهان انجام پذیرفت. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که از نظر دانشجویان میزان رعایت اخلاق حرفه ای توسط اساتید پائین تر از میانگین مطلوب قرار دارد.

کسب امتیاز بالا در گویه ۴۹ و ۳۳ می توان گفت که اعضای هیات علمی با توجه به اینکه ارتباط چهره به چهره و نزدیکی با دانشجویان ندارند و بدون اینکه نظر دانشجویان بر روی آنان تاثیر داشته باشد با اطمینان بیشتر و بدون هیچ گونه جانب داری به ارزشیابی از دانشجویان این دوره خواهند پرداخت. و همچنین کسب امتیاز بالا در گویه (۲۰) "رعایت شأن دانشجو و برخورد احترام آمیز با آنان با میانگین" شاید بتوان گفت یکی از دلایل می تواند مربوط به ایدئولوژی اسلامی و تاکید دین مبین اسلام بر رعایت حرمت و شان و منزلت انسانها باشد.

درخصوص کسب امتیاز پائین در گویه (۲۶) "در نظر گرفتن راهبردهای آموزشی مناسب برای دانشجویان ضعیف و با نیازهای خاص در محیط یادگیری الکترونیکی" می توان گفت که این گویه یکی از ابعاد مهم و در عین حال پیچیده تدریس می باشد که کمتر مورد توجه اعضای هیأت علمی واقع شده است شاید بتوان عوامل مختلفی را بستر ساز این

برای پی بردن به تفاوت دیدگاههای اساتید، دستیاران و دانشجویان از آمار توصیفی میانگین و انحراف معیار و از آمار استنباطی تحلیل واریانس آنوا استفاده شده است که نتیجه آن در جداول (۷) و (۸) دیده می شود.

با توجه به جدول (۸) از آنجایی که مقدار احتمال برابر ۰/۰۰۰ و از ۰/۰۵ کوچکتر است بنابراین ادعای وجود تفاوت بین نظرات اساتید ، دستیاران و دانشجویان در مورد میزان کاربست اخلاق حرفه ای توسط اعضای هیأت علمی و دستیاران آنان در آموزش های مجازی در سطح معنی داری ۰/۰۵ رد نمی شود و برای این که بدانیم تفاوت در بین کدام گروه ها معنا دار است، از آزمون تعقیبی توکی استفاده شده است. نتایج آزمون تعقیبی توکی در جدول (۹) ارائه شده است.

به طور کلی همانطور که در جدول فوق ملاحظه می شود میزان رعایت اخلاق شایستگی های حرفه ای از نظر اساتید و دستیاران آنان بیشتر از میانگین و مطلوب تشخیص داده شده است. در صورتی که از نظر دانشجویان میزان رعایت اخلاق حرفه ای در تدریس در حد متوسط است.

۴. بحث و نتایج

این پژوهش جهت بررسی و مقایسه نظرات اساتید، دستیاران و دانشجویان در مورد میزان کاربست اخلاق و شایستگی های

است که با نتایج این پژوهش کاملاً همسو می‌باشد. در پژوهش عزیزی (۱۳۸۹) فقط چهار مولفه اخلاقی حفظ اسرار، سوابق و اطلاعات خصوص دانشجویان، رعایت شأن و احترام به همکاران، بر خوراری استادان از دانش و تخصص کافی و رعایت شأن دانشجو در حد قابل قبولی ارزیابی شده‌اند که با نتایج این تحقیق همسو می‌باشد و در سایر مولفه‌های اخلاقی نمره پائین تر از حد متوسط بدست آمده است. در پژوهش شریفیان (۱۳۸۴) گویه کمک به دانشجویان ضعیف و محرمانه نگه داشتن ناتوانی‌های یادگیری آنان^۱ از میانگین پائین برخوردار است که همسو با این تحقیق می‌باشد. یافته‌های پژوهش وینستین (به نقل از ویلسون و کامرون، ۱۹۹۶) در برخی از موارد چون، روابط دوستانه اعضای هیات علمی با دانشجویان، علاقه، توانایی برقراری ارتباط با دانشجویان، صبر و بردباری و کمک به دانشجویان ضعیف با این تحقیق همسو می‌باشد. در پژوهش مشتاقی (۱۳۹۱) بالاترین نمره مربوط به گزینه "فعال بودن نقش دانشجویان در تولید محتوای درسی" در آموزش الکترونیکی دانشگاه خواجه نصیر می‌باشد، که با نتایج به دست آمده از این تحقیق در مولفه "وجود آزادی عمل برای دانشجویان در انتخاب محتوای آموزشی" ناهمسو است. به طور کلی برای هر چه بیشتر رعایت کردن شایستگی‌ها و الزامات حرفه‌ای توسط اعضای هیات این نوع از آموزش پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه می‌شود:

- ۱- تدوین استانداردهایی برای ارتقاء بخشیدن به کیفیت تدریس در دوره های مجازی
- ۲- تشویق استادان به شرکت در دوره‌های آموزشی مربوطه
- ۳- مسئولین نسبت به برگزاری کارگاه های نوین و استاندارد در مورد شایستگی‌های حرفه‌ای برای تمامی اعضای هیات علمی به طور مستمر اهتمام ورزند.
- ۴- افزایش تعامل و همکاری میان استادان در حوزه‌های مختلف نظری و عملی رعایت شایستگی‌های حرفه‌ای

کم توجهی دانست. به عنوان نمونه احتمالاً اشتغال بیش از حد اعضای هیات علمی به تدریس فرصت را فراهم نمی‌آورد تا آنان بتوانند آشنایی بیشتر با دانشجویان داشته و مطابق با نیازها و سبک های یادگیری آنان برنامه های مناسب تهیه نمایند. از سوی دیگر کاهش سطح روابط استاد و دانشجویان به روابط صرفاً علمی و عدم ایجاد ارتباط عاطفی باعث بروز پدیده بی توجهی به اینگونه دانشجویان گردیده است. همچنین درباره کسب میانگین پائین در گویه (۳۹) "در نظر گرفتن سطح علمی و توانمندی همه دانشجویان در طراحی سوالات" باید ذکر کرد که یکی از اصول روانشناسی یادگیری این است که استاد با توجه به تفاوت‌های ویژه دانشجویان در استعداد، توانایی جسمی و روحی به طرح سوالات مختلف پرداخته و از آنان انتظارات متفاوت داشته باشد که متأسفانه در بیشتر موارد اعضای هیات علمی به این نکته مهم کم توجه هستند. درخصوص کسب پائین‌ترین نمره در گویه (۵۳) "تلاش در جهت آشنایی دانشجویان با ماهیت فضاهای مجازی" شاید بتوان گفت که اعضای هیات علمی نقش خود را بیشتر تدریس دروس دانسته و فرض را بر این قرار می‌دهند که دانشجویان با این نکات مهم آشنایی داشته و توسط عوامل دیگری مثل رسانه ها، جامعه و غیره به اندازه کافی در این خصوص اطلاع رسانی می‌گردد لکن باید خاطر نشان کرد که یکی از نقش های اساتید تربیت اخلاقی دانشجویان نیز می‌باشد که اساتید باید برای آن اهمیت و ارزش قائل باشند.

نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌هایی که در خصوص تدریس اثر بخش و رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط اعضای هیات علمی در دانشگاه‌ها انجام شده است همسو است. در پژوهش مطلبی (۱۳۹۰) بر اساس ارزیابی دانشجویان از وضعیت رعایت اخلاق آموزشی در دانشگاه، استادان به رعایت این اصول در تدریس و کلاس درس توجه می‌کنند، همچنین بر اساس نمره گذاری طیف لیکرت وضعیت استادان از حیث رعایت اخلاق در تدریس در مؤلفه‌های اثر بخشی محتوای درسی، اثر بخشی آموزشی، پرداختن به موضوعات حساس، برقراری روابط چندگانه با دانشجویان، احترام به دانشگاه و احترام به همکاران و مولفه رازداری و حفظ اسرار دانشجویان نتایج این پژوهش در حد مطلوب

منابع

- 10.E, Baran, A. P., Correia, & A., Thompson, "Transforming online teaching practice: Critical analysis of the literature on the roles and competencies of online teachers". *Distance Education*, 2011. 32(3), 421-439.
- 11.J. Bawane, & J. Spector, "Prioritization of online instructor roles: Implications for competency-based teacher education programs". *Distance Education*, 2009. 30(3), 383-397. doi:10.1080/01587910903236536
- 12.Z. L, Berge, Facilitating computer conferencing: Recommendations from the field. *Educational Technology*, . 1995. 35(1), 22-30.
- 13.P. César, , M. González, N, Hernández, Pedagogical Roles and Competencies of University Teachers Practicing in the E-Learning Environment. *irrodL*. 2013 Vol 14, No 3
- 14.G, Collison, , B , Elbaum,., & S. Haavind,., *Facilitating online learning : Effective strategies for moderators*. . 2000. Madison, WI, USA: Atwood Publishing.
- 15.N. Coppola, , S. Hiltz, , & N. Rotter, Becoming a virtual professor: Pedagogical roles and asynchronous learning networks. *Journal of Management Information Systems*, 2002.18(4), 169-189. Retrieved from <http://www.jmis-web.org/toppage/index.html>
- 16.A. Espasa, , T.Guash, , & Alvarez, I. A *methodological approach to identify teacher's ICT competencies in online learning environments in higher education*. 2009. 13th Biennial Conference EARLI, Amsterdam.
- 17.T .Guasch,., I. Alvarez, & A. Espasa, . University teacher competencies in a virtual teaching / learning environment : Analysis of a teacher training experience. *Teaching and Teacher Education*, 2010. 26(2), 199-206. doi:10.1016/j.tate.2009.02.018
- 18.T.Guasch, , I. Alvarez, , & A. Espasa, . University teacher competencies in a virtual teaching / learning environment : Analysis
۱. ف ، شریفیان. بررسی و تبیین نشانگرهای تدریس اثر بخش در دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی و میزان تحقق آن در دانشگاه اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.
۲. ص ، صدقپور ، ب ، میرزایی، چالش های نگرشی اعضای هیئت علمی در آموزش الکترونیکی، مجله فناوری و آموزش، ۱۳۸۷، سال سوم، جلد ۳، شماره ۱
۳. م، عبدالمهی، ع ، زمانی ع ، ابراهیم زاده، "ارائه یک الگوی مفهومی برای بررسی عوامل عمده نگرانی و بازدارنده های مشارکت اساتید دانشگاه ها در آموزش مجازی"، مجله مדיا، ۱۳۸۹، ۲، ۹-۲.
۴. ن، عزیز. "اخلاق حرفه‌ای اعضای هیات علمی دانشگاه کردستان، طرح پژوهشی"، ۱۳۸۹. دانشگاه کردستان.
۵. ع ، فاضلی، " افزایش دسترسی و توسعه ظرفیت‌های آموزش عالی با بهره گیری از آموزش غیر حضوری"، مجموعه مقالات همایش آموزش عالی و توسعه پایدار، ۱۳۸۳، مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، جلد اول.
۶. س ، مشتاقی، ع ، عبگی، ز، آفاکثیری، . "ارزشیابی دوره های آموزش الکترونیکی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرطوسی از دیدگاه دانشجویان و استادان با توجه به استاندارد اسکرم (SCORM)". دوفصلنامه مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، ۱۳۹۱. شماره سوم.
۷. ع ، مطبی فرد، ، ع ، نوه ابراهیم، ، ف ، محسن زاده . بررسی و شناسایی نشانگرهای حرفه‌ای و اخلاقی در آموزش و تدریس یک مطالعه کیفی - از نقطه نظر دانشجویان کارشناسی ارشد، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۳۹۰، سال ششم. شماره ۴.
- 8.L .Rourke , D. Garrison, & W. Archer. "Assessing teaching presence in a computer conferencing conext". *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 2001, 5(2),1-17. Retrieved from http://sloanconsortium.org/publications/jaln_main
- 9.C. Aydin, Turkish mentors' perception of roles, competencies and resources for online teaching. *Turkish Online Journal of Distance Education* 2005., 6(3). Retrieved from <http://tojde.anadolu.edu.tr/>

of a teacher training experience. *Teaching and Teacher Education*, 2010. 26(2), 199–206. doi:10.1016/j.tate.2009.02.018

19.C. Major, Do virtual professors dream of electric students? College faculty experiences with online distance education. *Teachers College Records*, 2010. 112(8), 2154-2208.

20.C.Marcelo, Las nuevas competencias en e-learning: ¿qué formación necesitan los profesionales del e-learning? In J. Martínez, C. Marcelo, D. Garrido, D. Hernández, D. Puente, V. H. Perea, B. Tancredi, M. M. Lucero, W. Acosta, L. González, M. J. Gago, C. Marcelo & M. Jordano (Eds.), *Prácticas de e-learning*. Churriana de la Vega (Granada): Ediciones Octaedro. 2006.

21.G. Salmon, *E-Actividades: El factor clave para una formación en línea activa*. Barcelona: Editorial UOC. 2004.

22.J. M. Spector (Ed.). Finding your online voice: Stories told by experienced online

educators. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. , 2007.

23.L.,Thach & K. Murphy, Competencias for distance education professionals. *Educational Technology Research and Development*, 1995: 43(1), 57-79.

24.V.Varvel, Master online teacher competencies. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 2007. 10(1). Retrieved from <http://www.westga.edu/%7Edistance/ojdl/spring101/varvel101.pdf>

25.F., Wiesenberg &, S Hutton. Teaching a graduate program using computer-mediated conferencing software: Distance education futures. *The Journal of Distance Education*, . 1996. 11(1), 83–100. Retrieved from <http://www.jofde.ca/index.php/jde/article/view/246/455>

26.P. E. Williams, Roles and competencies for distance education programs in higher education institutions. *American Journal of Distance Education*, 2003. 17(1), 45–57. doi: 10.1207/S15389286AJDE1701_4

